

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

**ΕΝΙΑΙΕΣ ΤΕΛΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2025-2026
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΕΣΕΚ**

ΛΥΣΕΙΣ

**ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 11 ΜΑΪΟΥ 2026
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
Α΄ ΣΕΙΡΑ**

ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: Γ001

ΟΙ ΛΥΣΕΙΣ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΔΕΚΑΕΠΤΑ (17) ΣΕΛΙΔΕΣ

Η Παιδεία ως Ζητούμενο στην ελληνική εκπαιδευτική και κοινωνική πραγματικότητα

Αν εξαιρεθεί η συμβολή της οικογένειας, που παίζει πολύ καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των αντιλήψεων, των στάσεων και γενικότερα της κοινωνικής συμπεριφοράς, πρέπει να κατανοηθεί ότι ο ρόλος του σχολείου είναι ιδιαίτερα σημαντικός, εφόσον μπορεί να καλλιεργήσει πιο συστηματικά τις κοινωνικές αξίες και να δώσει μεγαλύτερη βαρύτητα σε θέματα παιδείας. Με άλλα λόγια, οι ασκούντες την εκπαιδευτική πολιτική είναι ανάγκη να ασχοληθούν σοβαρά και υπεύθυνα με το θεμελιώδες κοινωνικό και παιδαγωγικό ζήτημα: «ποια παιδεία και ποιος πολιτισμός προσφέρονται στους μαθητές και τους νέους, με ποιον τρόπο και γιατί».

Επομένως, στο σημείο αυτό τίθεται με σαφήνεια ο σκοπός του εκπαιδευτικού συστήματος, ο οποίος επιβάλλεται να συνδεθεί άμεσα, συστηματικά και πρακτικά με την παροχή πολιτισμικής παιδείας στους μαθητές, αν επιθυμεί πολίτες με ανοιχτούς ορίζοντες, ευαίσθητους στα μηνύματα των καιρών, με σεβασμό στις πανανθρώπινες αξίες και τον πολιτισμό, με σεβασμό στον άνθρωπο και το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, με σεβασμό στη δημόσια και ιδιωτική ιδιοκτησία, οραματιστές αλλά και ανατροπείς των κακώς κειμένων της κοινωνίας.

Σε κάθε περίπτωση, η οικογένεια, το σχολείο και η κοινωνία είναι ανάγκη να εξοικειώσουν το παιδί και τον νέο με την οριοθέτηση της συμπεριφοράς τους. Να μάθουν να σέβονται τους κανόνες και τους νόμους και ό,τι συμπεριλαμβάνουν αυτοί σε όλους τους χώρους παρουσίας και δράσης τους. Έτσι, ερμηνεύοντας τον ρόλο του κανόνα μέσω των μηνυμάτων που εκπέμπει, συμπεραίνεται ότι οι κανόνες θέτουν όρια που το άτομο δεν μπορεί να υπερβεί, διαφορετικά οφείλει να μάθει και να διαπιστώσει στην πράξη ότι θα υποστεί τις συνέπειες της παράβασης.

Χωρίς αμφιβολία η αγωγή παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη των βιολογικών, γλωσσικών, γνωστικών, συναισθηματικών, νοητικών και κοινωνικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων του ατόμου. Το άτομο μέσω της αγωγής και της κοινωνικοποίησης λαμβάνει τα ανθρώπινα και κοινωνικά του χαρακτηριστικά και τελικά διαμορφώνει ώριμη προσωπική και κοινωνική ταυτότητα καθώς και πληρότητα στην επικοινωνία και πράξη.

Πάντως, αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι οι συνθήκες κάτω από τις οποίες μεγαλώνουν τα παιδιά σήμερα άλλαξαν τόσο ριζικά, ώστε ακόμη και το προσαρμοσμένο σχολείο δεν είναι σε θέση να πραγματώσει σε υψηλό βαθμό τις απαιτήσεις που του θέτουν. Να βοηθήσει, δηλαδή, τον μαθητή να πραγματώσει τη ζωή και τον ανθρωπισμό του. Με την έννοια αυτή, αποτελεί πλέον επιτακτική ανάγκη το σχολείο να αναδείξει σε κυρίαρχη διαδικασία τη διαπαιδαγώγηση των μαθητών του [...] όταν μάλιστα έχει αποδειχθεί επιστημονικά ότι η προώθηση των κοινωνικών αξιών, των στάσεων και συνολικά η διαμόρφωση της προσωπικότητας του ανθρώπου συναρτώνται άμεσα με το είδος της αγωγής που ασκείται σε αυτόν.

Επομένως, το σχολείο οφείλει να αποκαταστήσει μια παραμελημένη λειτουργία του, η οποία θα ενισχύσει τον παιδαγωγικό του ρόλο. Μέσω της σχολικής αγωγής, ο σημερινός πολίτης επιβάλλεται να εφοδιαστεί με τις κατάλληλες δεξιότητες, ικανότητες και στρατηγικές,

ώστε να είναι σε θέση να διαχειρίζεται με αποτελεσματικό τρόπο όλα τα ατομικά και κοινωνικά ζητήματα που αναφύονται σε καθημερινή βάση. Τα προβαλλόμενα πρότυπα και οι επιρροές που δέχεται σήμερα το παιδί και ο νέος, έχουν λάβει μια έντονη αλλά και ανεξέλεγκτη μορφή. Αυτός είναι ένας επιπλέον λόγος, για να λάβει η σχολική αγωγή τον ρόλο που της ανήκει δικαιωματικά, αυτονόητα και επιτακτικά πλέον.

Χαράλαμπος Κωνσταντίνου,

«Η Παιδεία ως Ζητούμενο στην ελληνική εκπαιδευτική και κοινωνική πραγματικότητα»,
Πρακτικά 4^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου: Εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα: Σχολείο και Πολιτισμός,
Τόμος Α' (επιμ: Γιώτα Παπαδημητρίου, Χριστόφορος Κωσταρής), Αθήνα 2019, σσ. 44-45.
(απόσπασμα – διασκευή)

A.I. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΜΟΡΦΗΣ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 30)

A.I.1. Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο του κειμένου σε 120-140 λέξεις.

(μονάδες 8)

Μονάδες περιεχομένου: (6 μονάδες)

1^η παράγραφος

- Ο ρόλος της οικογένειας και του σχολείου είναι καθοριστικός στη διαμόρφωση της κοινωνικής συμπεριφοράς και στην καλλιέργεια αξιών στους νέους.
- Είναι σημαντική η ευθύνη όσων ασκούν σήμερα εκπαιδευτική πολιτική.

2^η παράγραφος:

- Σκοπός του εκπαιδευτικού συστήματος είναι η παροχή πολιτισμικής παιδείας με στόχο τη δημιουργία σωστών ενεργών πολιτών με σεβασμό στις πανανθρώπινες αξίες.

3^η παράγραφος:

- Η οικογένεια, το σχολείο και η κοινωνία πρέπει να συμφιλιώσουν τους νέους με την οριοθετημένη συμπεριφορά στους χώρους δράσης τους.

4^η παράγραφος:

- Μέσω της αγωγής και της κοινωνικοποίησης το άτομο αναπτύσσει δεξιότητες και χαρακτηριστικά που το καθιστούν ώριμο.

5^η παράγραφος:

- Λόγω της αλλαγής των συνθηκών ζωής των παιδιών σήμερα, το προσαρμοσμένο σχολείο δεν μπορεί να πραγματώσει σε υψηλό βαθμό τις απαιτήσεις που του θέτουν.

6^η παράγραφος:

- Το σχολείο θα πρέπει να ενισχύσει τον παιδαγωγικό του ρόλο, ώστε η σχολική αγωγή να λάβει τον ρόλο που της αξίζει.

Μονάδες Δομής-Έκφρασης-Ορθογραφίας: (2 μονάδες)

A.I.2. Να εντοπίσετε στην **πρώτη (1^η)** παράγραφο του κειμένου ποιοι είναι, σύμφωνα με τον συγγραφέα, οι **δύο (2)** σημαντικοί φορείς παιδείας/αγωγής των νέων και γιατί.
(μονάδες 3)

Ενδεικτική Απάντηση:

Φορείς παιδείας/αγωγής: οικογένεια και σχολείο

Οικογένεια: Διαμορφώνει τις αντιλήψεις, τις στάσεις και γενικότερα την κοινωνική συμπεριφορά.

Σχολείο: Μπορεί να καλλιεργεί πιο συστηματικά τις κοινωνικές αξίες και να δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα σε θέματα παιδείας.

A.I.3. Στην πιο κάτω περίοδο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί μεταφορική/συνυποδηλωτική γλώσσα. Να εντοπίσετε **ένα (1)** παράδειγμα της χρήσης της και να αναφέρετε **έναν (1)** σκοπό που εξυπηρετεί η χρήση αυτή με βάση το νόημα του κειμένου.

«Επομένως, στο σημείο αυτό τίθεται με σαφήνεια ο σκοπός του εκπαιδευτικού συστήματος [...] αν επιθυμεί πολίτες με ανοιχτούς ορίζοντες, ευαίσθητους στα μηνύματα των καιρών...»

(μονάδες 3)

Ενδεικτική Απάντηση:

Εντοπισμός:

- στο σημείο αυτό τίθεται με σαφήνεια ο σκοπός του εκπαιδευτικού συστήματος
- (αν επιθυμεί) πολίτες με ανοιχτούς ορίζοντες
- (αν επιθυμεί πολίτες) ευαίσθητους στα μηνύματα των καιρών

Σκοπός χρήσης (λειτουργία):

- στο σημείο αυτό τίθεται με σαφήνεια ο σκοπός του εκπαιδευτικού συστήματος:
 - Να δώσει έμφαση ότι πλέον γίνεται ξεκάθαρος ο σκοπός του εκπαιδευτικού συστήματος. Αφού προηγουμένως είχε τονιστεί η ευθύνη όσων ασκούν εκπαιδευτική πολιτική, τώρα διευκρινίζεται ότι αυτός ο σκοπός πρέπει να συνδεθεί άμεσα και συστηματικά με την παροχή πολιτισμικής παιδείας.
 - Να διεγείρει τον προβληματισμό του δέκτη σχετικά με τον ουσιαστικό σκοπό του εκπαιδευτικού συστήματος.
 - Να προσδώσει παραστατικότητα (ζωντάνια, αμεσότητα) στο κείμενο σχετικά με το γεγονός ότι τώρα διευκρινίζεται ο σκοπός του εκπαιδευτικού συστήματος.
- (αν επιθυμεί) πολίτες με ανοιχτούς ορίζοντες:
και
- (αν επιθυμεί πολίτες) ευαίσθητους στα μηνύματα των καιρών:

- Να διεγείρει τον προβληματισμό του δέκτη και να τον/την αφυπνίσει, να τον/την κάνει συμμετέχο/-η στους προβληματισμούς του συγγραφέα ως προς τον βασικό σκοπό του εκπαιδευτικού συστήματος που είναι η διαμόρφωση ανοιχτόμυαλων ανθρώπων, εξωστρεφών χαρακτήρων, πολιτών με ευαισθησία απέναντι στις προκλήσεις της εποχής.
- Να προσδώσει παραστατικότητα, ζωντάνια, αμεσότητα στο κείμενο μέσα από την εικόνα των ανοιχτών οριζόντων ως βασικός σκοπός του εκπαιδευτικού συστήματος, στην καλλιέργεια πολιτών με ευρύτερη αντίληψη / σκέψη και ευαισθησία.
- Να ευαισθητοποιήσει / να διεγείρει συναισθήματα / να συγκινήσει / να κάνει επίκληση στο συναίσθημα του δέκτη σχετικά με το πώς πρέπει να διαμορφώνονται οι πολίτες σήμερα, μέσα από ένα ανθρώπινο και δημοκρατικό σχολείο: χωρίς προκαταλήψεις, με ανοιχτές ιδέες και ευαισθησίες.
- Να προσδώσει λογοτεχνική χροιά στο ύφος του κειμένου σχετικά με τον βασικό σκοπό του εκπαιδευτικού συστήματος.

A.I.4. Να γράψετε **τον** τρόπο πειθούς και **ένα (1)** αντίστοιχο μέσο πειθούς που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην **τρίτη (3^η)** παράγραφο του κειμένου. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στοιχεία από τη συγκεκριμένη παράγραφο.

(μονάδες 3)

Ενδεικτική Απάντηση:

Τρόπος πειθούς	Μέσα πειθούς	Τεκμηρίωση
Επίκληση στη λογική	α. Επιχείρημα - πρόταση κρίσεως - συλλογισμός	- «Να μάθουν... και δράσης τους.» - «Έτσι, ερμηνεύοντας τον ρόλο... ότι θα υποστεί τις συνέπειες της παράβασης.» - «Να μάθουν... ότι θα υποστεί τις συνέπειες της παράβασης.»
	β. Τεκμήρια - παραδείγματα - εμπειρικές αλήθειες	- «Να μάθουν... και δράσης τους.» - «οι κανόνες θέτουν τα όρια... ότι θα υποστεί τις συνέπειες της παράβασης.»
	Χρήση συγκινησιακού – μεταφορικού λόγου (λέξεις συναισθηματικά φορτισμένες)	- «Να μάθουν να σέβονται τους κανόνες και τους νόμους...» - «θα υποστεί τις συνέπειες της παράβασης.»
Επίκληση στο συναίσθημα		

A.I.5. «Το άτομο μέσω της αγωγής και της κοινωνικοποίησης λαμβάνει τα ανθρώπινα και κοινωνικά του χαρακτηριστικά και τελικά διαμορφώνει ώριμη προσωπική και κοινωνική ταυτότητα...»

Να σχολιάσετε το νόημα της πιο πάνω φράσης σε 60-80 λέξεις και να δώσετε **δύο (2)** δικά σας παραδείγματα ώριμης κοινωνικής ταυτότητας του ατόμου.

(μονάδες 5)

Ενδεικτική Απάντηση:

Η αγωγή και η κοινωνικοποίηση επιδρούν καθοριστικά στη διαμόρφωση του ανθρώπου. Η καλλιέργεια αξιών και αρετών, η ψυχική ανάπτυξη και η παροχή γνώσεων τίθενται ως βασικοί στόχοι της αγωγής για να οδηγήσουν τον άνθρωπο στην προσωπική του ολοκλήρωση. Η εσωτερική αυτή καλλιέργεια ολοκληρώνεται μέσα στις αλληλεπιδράσεις της κοινωνικής συμβίωσης, όπου ο άνθρωπος αναπτύσσει, παράλληλα, τα κοινωνικά του χαρακτηριστικά και τη διαμόρφωση της κοινωνικής του συνείδησης ως ενεργός, πλέον, πολίτης.

Παραδείγματα ώριμης κοινωνικής ταυτότητας:

Το άτομο:

- διαμορφώνει υγιείς σχέσεις με την οικογένεια και το περιβάλλον του.
- συναναστρέφεται και αναπτύσσει ποικίλες σχέσεις και δεσμούς με άλλα μέλη της κοινωνίας.
- ανταλλάσσει ιδέες και απόψεις, διαλέγεται, αποδέχεται τις διαφορετικές απόψεις των συνομιλητών του.
- συμμετέχει ενεργά στα κοινά και σε διάφορους ομίλους και συλλόγους.
- αναπτύσσει πνεύμα συνεργασίας, αλληλεγγύης, ενσυναίσθησης.
- προσαρμόζεται στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες, διατηρώντας τον ανθρώπινό του χαρακτήρα.
- διαμορφώνει κοινωνική συνείδηση (του κόσμου που τον περιβάλλει) και του περιβάλλοντος γενικότερα.
- αποκτά την ιδιότητα του πολίτη (υπεύθυνος/ενεργός πολίτης).
- ...

A.I.6. Να αντικαταστήσετε τις πιο κάτω υπογραμμισμένες λέξεις με **μία (1)** συνώνυμή τους, από τις τρεις επιλογές που σας δίνονται, διατηρώντας τη σημασία που έχουν μέσα στην πρόταση:

α. Αν εξαιρεθεί η συμβολή της οικογένειας [...]

- i. παρουσία
- ii. προσφορά
- iii. συνύπαρξη

β. Με την έννοια αυτή, αποτελεί πλέον επιτακτική ανάγκη [...]

- i. προαιρετική
- ii. προσεκτική
- iii. επιβεβλημένη

(μονάδες 4)

Απάντηση:

- α. (ii) προσφορά
- β. (iii) επιβεβλημένη

A.I.7. Να μεταφέρετε τον πιο κάτω πίνακα στο τετράδιο απαντήσεών σας και να συμπληρώσετε στην κατάλληλη στήλη **ένα (1)** παράγωγο ουσιαστικό και **ένα (1)** παράγωγο επίθετο για τα πιο κάτω ρήματα του κειμένου.

ΡΗΜΑ	ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ	ΕΠΙΘΕΤΟ
(να) υπερβεί συμπεριλαμβάνουν		

Απάντηση:

ΡΗΜΑ	ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ	ΕΠΙΘΕΤΟ
(να) υπερβεί	υπέρβαση, υπερβατισμός, υπερβάτης, υπερβασία, υπερβατικότητα	υπερβατικός/-ή/-ό υπερβατός/-ή/-ό
συμπεριλαμβάνουν	συμπερίληψη, συμπεριληπτικότητα	συμπεριληπτικός/-ή/-ό

A.II. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 40)

«Τα προβαλλόμενα πρότυπα και οι επιρροές που δέχεται σήμερα το παιδί και ο νέος, έχουν λάβει μια έντονη αλλά και ανεξέλεγκτη μορφή. Αυτός είναι ένας επιπλέον λόγος, για να λάβει η σχολική αγωγή τον ρόλο που της ανήκει δικαιωματικά, αυτονόητα και επιτακτικά πλέον.»

Σε άρθρο σας, που θα δημοσιευθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου σας, να αναπτύξετε τεκμηριωμένα **δύο (2)** λόγους που καθιστούν απαραίτητη την καλλιέργεια της ανθρωπιστικής παιδείας στη σύγχρονη εποχή και να εισηγηθείτε **τρεις (3)** τρόπους με τους οποίους το σχολείο μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην καλλιέργεια της ανθρωπιστικής συνείδησης στους νέους και στις νέες.

(Έκταση: τουλάχιστον 400 λέξεις)

Σημείωση: ΝΑ ΜΗΝ ΑΝΑΓΡΑΦΕΙ ΤΙΤΛΟΣ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ. Δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το ονοματεπώνυμό σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο, το οποίο μπορεί να αποκαλύψει την ταυτότητά σας.

A. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ (12 μονάδες)

- Πρόλογος
- Κύριο Μέρος
- Επίλογος

Πρόλογος:

Ενδεικτικά:

- Γενική αναφορά στη σημασία της ανθρωπιστικής παιδείας στη σύγχρονη κοινωνία
- Η ανάγκη διαμόρφωσης ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων στη σύγχρονη κοινωνία
- Ο καθοριστικός ρόλος του σχολείου στην καλλιέργεια της ανθρωπιστικής συνείδησης στους νέους και στις νέες
- Ή άλλος συναφής πρόλογος.

Κύριο Μέρος:

Πρώτο ζητούμενο: δύο (2) λόγοι που καθιστούν απαραίτητη την καλλιέργεια της ανθρωπιστικής παιδείας στη σύγχρονη εποχή.

Λόγοι:

- Ο σύγχρονος τρόπος ζωής, η έλλειψη ουσιαστικών σχέσεων, η αποξένωση / αλλοτρίωση, ο ατομικισμός, ο συμφεροντολογισμός, ο αμοραλισμός και η κρίση των ηθικών αξιών οδηγούν στον αποπροσανατολισμό των νέων από τα ουσιαστικά ζητήματα της σύγχρονης εποχής.
- Τα προβαλλόμενα πρότυπα και οι επιρροές που δέχονται σήμερα οι νέοι/-ες (κυρίως μέσω της διαφήμισης, των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης) έχουν λάβει μια έντονη, επικίνδυνη και ανεξέλεγκτη μορφή.
- Η κυριαρχία της τεχνολογίας, σε βάρος του πνευματικού χαρακτήρα του πολιτισμού, έχει ως αποτέλεσμα οι νέοι/-ες, προκειμένου να απολαμβάνουν τα αγαθά της τεχνολογίας και να τα αξιοποιούν προς όφελός τους, να δέχονται παθητικά όλες τις αρνητικές συνέπειες της τεχνικής προόδου.
- Η απουσία πνευματικότητας και υγιών προτύπων που προβάλλουν τον αγώνα για την ελευθερία και τη δημοκρατία, εμποδίζουν την ανάπτυξη στους/στις νέους/-ες του ανθρωπιστικού πνεύματος και την καλλιέργεια των πανανθρώπινων αξιών.
- Τα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας, βίας και παραβατικότητας, ο κοινωνικός ρατσισμός και ο φανατισμός κλονίζουν τα θεμέλια της κοινωνίας και εμποδίζουν την καλλιέργεια στους/στις νέους/-ες κοινωνικής συνείδησης και τη δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης και κοινωνικής προόδου.
- Η κυριαρχία του καταναλωτισμού και του υλικού ευδαιμονισμού οδηγεί συχνά τους/τις νέους/-ες σε επιφανειακές αντιλήψεις ευτυχίας, καλλιεργεί τον ατομικισμό και αποδυναμώνει τις ηθικές αξίες και τις ανθρώπινες σχέσεις.

- Οι σύγχρονες απαιτήσεις της εργασίας αλλά και οι ευρύτερες απαιτήσεις της κοινωνίας οδηγούν τους/τις νέους/-ες στον ανταγωνισμό, στη ματαιοδοξία και στην ανάγκη προβολής.
- Η αδράνεια / απάθεια / αδιαφορία προς τα κοινά εμποδίζει τους/τις νέους/-ες να έχουν πιο ενεργητική συμμετοχή στα κοινωνικά δρώμενα και να παρεμβαίνουν ουσιαστικά και αποτελεσματικά στις κοινωνικοπολιτικές διαδικασίες και εξελίξεις.
- Τα μεγάλα κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και οικολογικά προβλήματα του καιρού μας αποτελούν τροχοπέδη στην εκπλήρωση των στόχων των νέων.
- ...

Δεύτερο ζητούμενο: τρεις (3) τρόποι με τους οποίους το σχολείο μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην καλλιέργεια της ανθρωπιστικής συνείδησης στους νέους και στις νέες.

Τρόποι:

- Καλλιέργεια ανθρωπιστικών αξιών (ελευθερία, ανυστερόβουλη αγάπη για τον άνθρωπο, ανιδιοτέλεια, δικαιοσύνη, αλήθεια, ειρήνη, δημοκρατία, αξιοπρέπεια, ακεραιότητα, υπευθυνότητα, ευσυνειδησία, σεβασμός, ισότητα, αλληλεγγύη, συναδέλφωση κ.λπ.).
 - Τα Αναλυτικά Προγράμματα / γνωστικά αντικείμενα, ως φορείς ανθρωπισμού, δεν παρέχουν μόνο γνώσεις, αλλά συμβάλλουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου, βλ. δεξιότητες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές / Πνευματική, κοινωνική και ηθική ολοκλήρωση.
- Ενδεικτικά:
- Νεοελληνική γλώσσα και λογοτεχνία (κοινωνική ευθύνη, γνώση των δημοκρατικών διαδικασιών, αξία της συμμετοχής, κείμενα για ανθρώπινα δικαιώματα, φτώχεια, προσφυγιά)
 - Ιστορία (άντληση προτύπων, αγαθά ειρήνης – συνέπειες πολέμου)
 - Αρχαία Ελληνικά και Φιλοσοφία για ανάδειξη της ανθρωποπλαστικής δύναμης των αξιών του κλασικού κόσμου (μέτρο, ορθολογισμός).
 - Θέατρο, Μουσική, Τέχνη (καλλιέργεια της ευαισθησίας και καλαισθησίας, ανάπτυξη συναισθηματικού κόσμου)
 - Θρησκευτικά (διδασκαλία της αρετής, της ευσπλαχνίας, της προσφοράς, του σεβασμού στο διαφορετικό δόγμα)
 - Φυσική (σεβασμός στην αλήθεια, στην πραγματικότητα, στην αντικειμενικότητα).
- Διεύρυνση πνευματικών οριζόντων, καλλιέργεια κριτικής σκέψης, όξυνση του νου, προώθηση του προβληματισμού και του στοχασμού, ανάπτυξη φαντασίας. Η γνώση που ενεργοποιεί και αναπτύσσει όλες τις πτυχές της προσωπικότητας των νέων.
 - Δημιουργία υπεύθυνων και ενάρετων, κοινωνικά ευαίσθητων πολιτών, με ενσυναίσθηση, σκεπτόμενων, καλλιεργημένων, με αρχές, αξίες, ιδανικά, με γνώση και με αυτογνωσία, για την ολοκλήρωση της προσωπικότητας.
 - Καλλιέργεια διαλόγου στον σχολικό χώρο (ελεύθερη έκφραση απόψεων, σεβασμός στη γνώμη του άλλου).
 - Δημοκρατικό σχολείο με μέλημα την αγωγή του αυριανού πολίτη / Σχολικό παιδαγωγικό πλαίσιο που σέβεται τη διαφορετικότητα, τον πλουραλισμό (πολιτιστικό, γλωσσικό, θρησκευτικό) και την «πολλαπλή νοημοσύνη».

- Δημοκρατική οργάνωση του σχολείου: ενεργός συμμετοχή στις συλλογικές αποφάσεις της σχολικής ομάδας, σεβασμός στις δημοκρατικές διαδικασίες, υπακοή στους σχολικούς κανονισμούς / καλλιέργεια της σχέσης του πολίτη με την πολιτεία / κοινωνική συνείδηση.
- Δημιουργικό σχολείο που προωθεί την αυτενέργεια μαθητών/-τριών και εκπαιδευτικών / Διαμόρφωση προγραμμάτων και εκπαιδευτικών διαδικασιών που θα υπηρετούν τις ανάγκες του σύγχρονου νέου για επαγγελματική σταδιοδρομία, διεύρυνση πνευματικών οριζόντων και ευαισθησία σε κοινωνικά προβλήματα και θέματα αρχών.
- Ουσιαστική ενίσχυση του ρόλου των μαθητικών κοινοτήτων/μαθητικών συμβουλίων.
- Σχολικός εθελοντισμός: Δημιουργία ομάδων με σκοπό την οικειοθελή προσφορά συστηματικής βοήθειας σε ανθρωπιστικό, οικολογικό, πολιτιστικό επίπεδο / Πραγμάτωση της πορείας από το «εγώ στο εμείς».
- Ο εκπαιδευτικός - πρότυπο που μεταδίδει αξίες με τη στάση και τις πράξεις του και καλλιεργεί τον σεβασμό.
- Σχολικές δράσεις που προάγουν τον ανθρωπισμό (έρανοι, αιμοδοσίες, διαγωνισμοί κ.ά).
- ...

Επίλογος:

Συμπέρασμα / ανακεφαλαίωση

Ενδεικτικά:

- Στη σύγχρονη εποχή, είναι αναγκαία η παιδεία με ανθρωπιστικό προσανατολισμό, που διαμορφώνει υπεύθυνους και σκεπτόμενους ανθρώπους
- Το σχολείο οφείλει να ενισχύει τις αξίες του ανθρωπισμού και να καλλιεργεί την κριτική σκέψη και την ενσυναίσθηση
- Ή άλλος συναφής επίλογος.

B. ΔΟΜΗ (12 μονάδες)

- Εξωτερικά στοιχεία (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος)
- Δομή αποδεικτικού λόγου (θέση, υποστήριξη, συμπέρασμα)
- Δομή παραγράφων
- Αλληλουχία ιδεών και σύνδεσή τους, διάρθρωση ιδεών

Γ. ΕΚΦΡΑΣΗ (12 μονάδες)

- Σαφήνεια – σύνταξη
- Ακριβολογία – επιλογή κατάλληλου λεξιλογίου
- Ύφος ανάλογο του κειμενικού είδους (άρθρο)

Δ. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ (4 μονάδες)

- Ορθή χρήση γραμματικών κανόνων
- Για κάθε 5 ορθογραφικά / γραμματικά λάθη: αφαιρείται **1 μονάδα**.
- Απουσία τονισμού: αφαιρείται **1 μονάδα**.

Σημείωση:

1. Άρθρο που θα διαπιστωθεί ότι είναι εκτός θέματος, βαθμολογείται με **μηδέν (0)** σε όλα τα σημεία.
2. Σε περίπτωση κατώτερου ορίου λέξεων όλα τα σημεία βαθμολογούνται αναλογικά.

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 30)

Να μελετήσετε τα παρακάτω κείμενα και να απαντήσετε όλες τις ερωτήσεις που ακολουθούν.

B1.

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κωνσταντίνος Π. Καβάφης, «Αλεξανδρινοί βασιλείς»

Μαζεύθηκαν οι Αλεξανδρινοί
να δουν της Κλεοπάτρας τα παιδιά,
τον Καισαρίωνα, και τα μικρά του αδέρφια,
Αλέξανδρο και Πτολεμαίο, που πρώτη
φορά τα βγάζαν έξω στο Γυμνάσιο,
εκεί να τα κηρύξουν βασιλείς,
μες στη λαμπρή παράταξη των στρατιωτών.

Ο Αλέξανδρος - τον είπαν βασιλέα
της Αρμενίας, της Μηδίας, και των Πάρθων.
Ο Πτολεμαίος - τον είπαν βασιλέα
της Κιλικίας, της Συρίας, και της Φοινίκης.
Ο Καισαρίων στέκονταν πιο εμπροστά,
ντυμένος σε μετάξι τριανταφυλλί,
στο στήθος του ανθοδέσμη από υακίνθους,
η ζώνη του διπλή σειρά σαπφείρων κι αμεθύστων,
δεμένα τα ποδήματά του μ' άσπρες
κορδέλες κεντημένες με ροδόχροα μαργαριτάρια.
Αυτόν τον είπαν πιότερο από τους μικρούς,
αυτόν τον είπαν Βασιλέα των Βασιλέων.

Οι Αλεξανδρινοί ένιωθαν βέβαια
που ήσαν λόγια αυτά και θεατρικά.

Αλλά η μέρα ήτανε ζεστή και ποιητική,
ο ουρανός ένα γαλάζιο ανοιχτό,
το Αλεξανδρινό Γυμνάσιον ένα
θριαμβικό κατόρθωμα της τέχνης,
των αυλικών η πολυτέλεια έκτακτη,
ο Καισαρίων όλο χάρις κι εμορφιά

(της Κλεοπάτρας υιός, αίμα των Λαγιδών)
 κι οι Αλεξανδρινοί έτρεχαν πια στην εορτή,
 κι ενθουσιάζονταν, κι επευφημούσαν
 ελληνικά, κι αιγυπτιακά, και ποιοι εβραίικα,
 γοητευμένοι με τ' ωραίο θέαμα -
 μ' όλο που βέβαια ήξευραν τι άξιζαν αυτά,
 τι κούφια λόγια ήσανε αυτές οι βασιλείες.

Ερώτηση Β1

α. Να παρουσιάσετε **δύο (2)** στοιχεία της συμπεριφοράς των Αλεξανδρινών κατά την τελετή των «δωρεών». Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στίχους από το ποίημα.

(μονάδες 6)

β. Να εξηγήσετε τον προβληματισμό του ποιητικού υποκειμένου για τη σχέση του πολίτη με την εξουσία.

(μονάδες 6)

Ενδεικτική απάντηση:

α. Η συμπεριφορά των Αλεξανδρινών	Τεκμηρίωση
<ul style="list-style-type: none"> Οι Αλεξανδρινοί φαίνεται να έχουν επίγνωση της πραγματικότητας και της ματαιότητας του θεάματος / γνωρίζουν ότι η τελετή των δωρεών είναι ψεύτικη ωστόσο επιλέγουν να συμμετέχουν μαζικά στην εξαπάτηση. 	«Οι Αλεξανδρινοί ένιωθαν βέβαια/που ήσαν λόγια αυτά και θεατρικά.»
<ul style="list-style-type: none"> Οι Αλεξανδρινοί επικεντρώνονται στην ομορφιά. 	«Αλλά η μέρα... κι εμορφιά»
<ul style="list-style-type: none"> Οι Αλεξανδρινοί παρασύρονται από τη γοητεία της στιγμής και συμμετέχουν ενεργά στον ενθουσιασμό. 	«Μαζεύθηκαν οι Αλεξανδρινοί/ να δουν της Κλεοπάτρας τα παιδιά» «κι οι Αλεξανδρινοί έτρεχαν πια στην εορτή,/κι ενθουσιάζονταν...»
<ul style="list-style-type: none"> Οι Αλεξανδρινοί επιδοκιμάζουν σε διάφορες γλώσσες, λόγω της πολιτισμικής τους πολυμορφίας. 	«...κι επευφημούσαν/ελληνικά, κι αιγυπτιακά, και ποιοι εβραίικα»
<ul style="list-style-type: none"> Οι Αλεξανδρινοί δείχνουν να απολαμβάνουν τη μεγαλοπρέπεια που προβάλλεται μπροστά τους/γοητεύονται από το ωραίο θέαμα. 	«γοητευμένοι με τ' ωραίο θέαμα»
<ul style="list-style-type: none"> Οι Αλεξανδρινοί παρόλο που αντιλαμβάνονται πως όλα όσα συμβαίνουν είναι κενά και ψεύτικα / συμπεριφέρονται υποκριτικά. 	«μ' όλο που βέβαια ήξευραν τι άξιζαν αυτά,/τι κούφια λόγια ήσανε αυτές οι βασιλείες»

β. Προβληματισμός ποιητικού υποκειμένου για τη σχέση του πολίτη με την εξουσία:

Το ποιητικό υποκείμενο προβληματίζεται έντονα για τη σχέση πολίτη και εξουσίας, εστιάζοντας κυρίως στην αδράνεια και τη συμβιβαστική στάση των πολιτών. Αν και έχουν επίγνωση για όσα συμβαίνουν, δεν αντιδρούν στην εξουσία, δεν αμφισβητούν τα γεγονότα, δεν έχουν κριτική σκέψη, δεν παρεμβαίνουν, αλλά περιορίζονται στον ρόλο ενός παθητικού θεατή, ο οποίος ανέχεται το κάθε τέχνασμα.

Την ίδια στιγμή, η εξουσία εμφανίζεται υποκριτική, καθώς σκηνοθετεί μια καλοστημένη «παράσταση», επιχειρώντας να προβάλει ψεύτικες καταστάσεις. Με αυτόν τον τρόπο, επιδιώκει να εντυπωσιάσει και κατ' επέκταση να εξαπατήσει και να χειραγωγήσει τον λαό.

Η σχέση αυτή παρουσιάζεται προβληματική, αφού το ζητούμενο είναι ενεργοί και συνειδητοποιημένοι πολίτες, ενώ η εξουσία οφείλει να υπηρετεί το κοινό καλό με ειλικρίνεια και σεβασμό. Έτσι, το ποιητικό υποκείμενο ασκεί κριτική στο χάσμα ανάμεσα στο «είναι» και στο «φαίνεσθαι» και ειρωνεύεται τον πολιτικά αδιάφορο άνθρωπο. Με τον τρόπο αυτό, αναδεικνύεται η ανάγκη αφύπνισης της πολιτικής συνείδησης των πολιτών, ώστε να πάψουν να αποτελούν παθητικούς δέκτες και να αναλάβουν ενεργό ρόλο απέναντι σε μια εξουσία που επιχειρεί να τους χειραγωγήσει.

B2.

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ.Φ. Πιερίδης, «Ο πορτοκαλόκηπος» (απόσπασμα)

Ν' αναστήσεις πορτοκαλιές είν' ένας λόγος. Το πώς όμως ο λόγος αυτός γίνεται πραγματικότητα το ξέρουν μόνο οι άνθρωποι που, σαν τον Πετρή, σφιχτόδεσαν για μιαν ολάκερη ζωή το μόχθο τους με το χώμα και με το δέντρο σε βαθμό που δεν ξεχωρίζουν τα τρία αυτά βασικά συστατικά ενός περβολιού. Έτσι τον ανάστησε τον πορτοκαλόκηπό του ο Πετρής, στην άκρη της πράσινης λουρίδας, απάνω στο σύνορο προς τον κάβο.

Όταν ξεχώρισε απ' το πατρικό του κι έβαλε μπρος δουλειά για να κάμει το δικό του κτήμα ήτανε κάπως προχωρημένος στα χρόνια, σχεδόν τριαντάρης. Δεν στάθηκε βολετό να πάρει νωρίτερα το δικό του δρόμο γιατί είχε ν' αποκαταστήσει δυο αδερφές, που μεγαλοπαντρεύτηκαν. Ωστόσο δεν βαρυγκόμησε ποτέ του ο Πετρής. Όχι πως ήτανε καλόψυχος ή καν πως νοιάζονταν να μην αφήσει τους άλλους απροστάτευτους. Όχι. Ο Πετρής ήταν από κείνους τους στωικούς ανθρώπους, που ακολουθούν ατάραχοι κι αποφασιστικοί την πορεία που έχει προδιαγράψει στη μοίρα τους η ζωή, και που η ικανότητά τους να ζούνε τη ζωή τους δίχως να δίνουν σημασία σε κανέναν κάνει τους άλλους να τους σέβονται. Βαρύς, αμίλητος, δουλευτής, ακολούθησε την προαιώνια πορεία της ράτσας του γιατί έτσι τήνε βρήκε. Νοικοκύρεψε τις αδερφές, μοιράζοντάς τους το πατρικό κτήμα και την ευθύνη να γεροκομήσουνε τους γέρους, κι απέ, δίχως να πάρει μιας ημέρας ανάσα, έβαλε το σταυρό του, έφτυσε στις χούφτες του κι άρχισε σάπισμα για να δεντροφυτέψει τη δική του γη. Φύτεψε, μπόλιασε, περίφραξε, έχτισ' ένα σπιτάκι και παντρεύτηκε. Τι σημασία έχει αν ξεκίνησε στα τριάντα αντί να ξεκινήσει στα είκοσι. Πάλε η πορεία ήταν η ίδια, ακόμα κι η εσωτερική πορεία, το σφιχτοδέσιμο της ψυχής του με τούτο το χώμα, με τούτα τα δέντρα, να μην ξεχωρίζει τον δικό του μόχθο από τον μόχθο του νέου δεντρού, που αγωνίζεται να

ριζώσει, τον δικό του πόνο από τον πόνο του δέντρου, που το χτύπησε η αρρώστια, ν' ακούει μέσα στον ύπνο του τον σφυγμό των δέντρων του, και να νιώθει ο ίδιος μιαν ευφροσύνη γιατί χόρτασαν εκείνα το νερό.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ανδρέας Καρκαβίτσας, «Η θάλασσα» (απόσπασμα)

Από μικρός την αγαπούσα τη θάλασσα. Τα πρώτα βήματα μου να ειπής, στο νερό τα έκαμα. Το πρώτο μου παιχνίδι ήταν ένα κουτί από λουμίνια μ' ένα ξυλάκι ορθό στη μέση για κατάρτι, με δυο κλωστές για παλαμάρια, ένα φύλλο χαρτί για πανάκι και με την πύρινη φαντασία μου που το έκανε μπάρκο τρικούβερτο. Πήγα και το έρριξα στη θάλασσα με καρδιοχτύπι. Αν θέλης, ήμουν και γω εκεί μέσα. Μόλις όμως το απίθωσα, και βούλιαξε στον πάτο. Μα δεν άργησα να κάμω άλλο μεγαλύτερο από σανίδια. Ο ταρσανάς για τούτο ήταν στο λιμανάκι του Αϊ-Νικόλα. Το έρριξα στη θάλασσα και τ' ακολούθησα κολυμπώντας ως την εμπατή του λιμανιού που το πήρε το ρέμα μακριά. Αργότερα έγινα πρώτος στο κουπί, στο κολύμπι πρώτος· τα λέπια μού έλειπαν.

— Μωρέ γεια σου, και συ θα μας ντροπιάσης όλους, έλεγαν οι γεροναύτες, όταν μ' έβλεπαν να τσαλαβουτώ σαν δέλφινας.

Εγώ καμάρωνα και πίστευα να δείξω προφητικά τα λόγια τους. Τα βιβλία —πήγαινα στο Σχολαρχείο θυμούμαι— τα έκλεισα για πάντα. Τίποτα δεν έβρισκα μέσα να συμφωνή με τον πόθο μου. Ενώ εκείνα που είχα γύρω μου, ψυχωμένα κι άψυχα, μού έλεγαν μύρια. Οι ναύτες με τα ηλιοκαμένα τους πρόσωπα και τα φανταχτερά τους ρούχα· οι γέροντες με τα διηγημάτα τους· τα ξύλα με τη χτυπητή κορμοστασιά, οι λυγερές με τα τραγούδια τους:

*Όμορφος που 'νε ο γεμιτζής, όταν βραχή κι αλλάξη
και βάλει τ' άσπρα ρούχα του και στο τιμόνι κάτση.*

Το άκουα από την κούνια μου κι έλεγα πως ήταν φωνή του νησιού μας, που παρακινούσε τους άντρες στη θαλασσινή ζωή. Έλεγα τότε και γω να γίνω γεμιτζής και να κάτσω θαλασσοβρεμένος στο τιμόνι. Θα γινόμουν όμορφος τότε, παλλήκαρος σωστός· θα με καμάρωνε το νησί, θα με αγαπούσαν τα κορίτσια! Ναι· την αγαπούσα τη θάλασσα!

Ανδρέας Καρκαβίτσας, *Λόγια της Πλώρης*, επιμέλεια: Μάριος-Κυπαρίσσης Μώρος, Μαλλιάρης-Παιδεία, Θεσσαλονίκη 2015, σσ. 16-17.
(διατηρείται η ορθογραφία του συγγραφέα)

Ερώτηση Β2

α. Να παρουσιάσετε την επίδραση της φύσης **(i)** στη ζωή του Πετρή στο κείμενο «Ο πορτοκαλόκηπος» και **(ii)** στη ζωή του αφηγητή στο κείμενο «Η θάλασσα», τεκμηριώνοντας την απάντησή σας με **δύο (2)** παραδείγματα από το κάθε απόσπασμα.

(μονάδες 6)

β. Να εντοπίσετε σε ποιο ρηματικό πρόσωπο γίνεται η αφήγηση σε κάθε ένα από τα δύο αποσπάσματα («Ο πορτοκαλόκηπος» και «Η θάλασσα») και να εξηγήσετε τη λειτουργία του σε σχέση με το περιεχόμενο του καθενός.

(μονάδες 4)

Ενδεικτική απάντηση:

α. (i) Η επίδραση της φύσης στη ζωή του Πετρή στο κείμενο «Ο πορτοκαλόκηπος»	Τεκμηρίωση
Η αγάπη για τη φύση οδήγησε τον Πετρή σε ένα «προσωπικό δημιούργημα», αφού ο ίδιος δημιούργησε από το τίποτα τον πορτοκαλόκηπό του.	«Ν' αναστήσεις πορτοκαλιές είν' ένας λόγος... Έτσι τον ανάστησε τον πορτοκαλόκηπό του ο Πετρής...»
Η φύση απαιτούσε αδιάκοπο μόχθο, έτσι ο Πετρής αφιέρωσε τη ζωή του δουλεύοντας τη γη, χωρίς ανάπαυση.	«δίχως να πάρει μιας ημέρας ανάσα, έβαλε το σταυρό του, έφτυσε στις χούφτες του κι άρχισε τσάπισμα για να δεντροφυτέψει τη δική του γη.»
Η φύση καθόρισε το μέλλον του Πετρή, ο οποίος δημιούργησε το σπιτικό του ταυτόχρονα με το φύτεμα και το μπόλιασμα των δέντρων.	«Φύτεψε, μπόλιασε, περίφραξε, έχτισ' ένα σπιτάκι και παντρεύτηκε.»
Η φύση έγινε κομμάτι της ψυχής του Πετρή, γιατί ήταν τόσο δεμένος με το χώμα και τα δέντρα σαν να ήταν ένα σώμα μαζί τους.	«Πάλε η πορεία ήταν η ίδια, ακόμα κι η εσωτερική πορεία, το σφιχτοδέσιμο της ψυχής του με τούτο το χώμα, με τούτα τα δέντρα»
Η φύση έκανε τον Πετρή να ταυτίζεται με τα δέντρα, αφού ο αγώνας τους να ριζώσουν ήταν και δικός του αγώνας.	«να μην ξεχωρίζει τον δικό του μόχθο από τον μόχθο του νέου δεντρού, που αγωνίζεται να ριζώσει»
Η φύση επηρέαζε συναισθηματικά τον Πετρή, γιατί ένιωθε τον πόνο του άρρωστου δέντρου σαν προσωπικό πόνο.	«τον δικό του πόνο από τον πόνο του δέντρου, που το χτύπησε η αρρώστια»
Η φύση ήταν πάντα παρούσα στη ζωή του Πετρή, ακόμη και στον ύπνο του, αφού αισθανόταν τον «σφυγμό» των δέντρων.	«ν' ακούει μέσα στον ύπνο του τον σφυγμό των δέντρων του»
Η φύση προσέφερε χαρά και πληρότητα στον Πετρή, γιατί η ευημερία των δέντρων ήταν και δική του ευτυχία.	«να νιώθει ο ίδιος μιαν ευφροσύνη γιατί χόρτασαν εκείνα το νερό.»

α. (ii) Η επίδραση της φύσης στη ζωή του αφηγητή στο κείμενο «Η θάλασσα»	Τεκμηρίωση
Η θάλασσα υπήρξε από τα πρώτα στοιχεία που καθόρισαν τη ζωή του αφηγητή· από τα παιδικά του χρόνια εξεδήλωσε την αγάπη του για τη θάλασσα και το δέσιμό του με αυτή.	«Από μικρός την αγαπούσα τη θάλασσα. Τα πρώτα βήματα μου να ειπής, στο νερό τα έκαμα.» «Ναι· την αγαπούσα τη θάλασσα!»
Η θάλασσα καθόρισε τον παιδικό κόσμο του αφηγητή, γιατί ακόμη και το παιχνίδι του ήταν ένα ταξίδι στη φαντασία της ναυτικής ζωής.	«Το πρώτο μου παιχνίδι... τρικούβερο.»
Ο αφηγητής, κατά τη διάρκεια του παιγνιδιού του στη θάλασσα, ένιωθε ότι συμμετείχε κυριολεκτικά στα θαλασσινά αυτά ταξίδια.	«Πήγα και το έρριξα στη θάλασσα με καρδιοχτύπι. Αν θέλεις, ήμουν και γω εκεί μέσα.»
Η θάλασσα κατήυθνε τις πράξεις του αφηγητή και διαμόρφωσε τις ικανότητές του, αφού έγινε άριστος στο κολύμπι και στο κουπί.	«Τ' ακολούθησα κολυμπώντας... να τσαλαβουτώ σαν δέλφινας.»
Η θάλασσα καθόρισε την πορεία της ζωής του αφηγητή, επειδή εγκατέλειψε τη μόρφωσή για να ακολουθήσει αποκλειστικά τον πόθο του.	«Τα βιβλία... με τον πόθο μου.»
Η θάλασσα λειτουργούσε ως φωνή του τόπου, αφού ο αφηγητής από μικρός τη θεωρούσε ως κάλεσμα που οδηγεί τους άντρες στη ναυτική ζωή.	«Το άκουα από την κούνια μου κι έλεγα πως ήταν φωνή του νησιού μας, που παρακινούσε τους άντρες στη θαλασσινή ζωή.»
Η θάλασσα διαμόρφωσε τα όνειρα του αφηγητή, αφού φανταζόταν τον εαυτό του να γίνεται ναυτικός και να τον θαυμάζουν όλοι.	«Έλεγα τότε και γω... θα με αγαπούσαν τα κορίτσια!»

β. Ρηματικό πρόσωπο αφήγησης και λειτουργία

Γ.Φ. Πιερίδης, «Ο πορτοκαλόκηπος»

Στο απόσπασμα η αφήγηση γίνεται σε τρίτο πρόσωπο: Ο αφηγητής δεν συμμετέχει στην ιστορία, αλλά από μια απόσταση που δημιουργείται, αποδίδει συνολικά την πορεία του Πετρή: την αδιάκοπη εργασία του («άρχισε τσάπισμα... φύτεψε, μπόλιασε»), τον χαρακτήρα του («βαρύς, αμίλητος, δουλευτής») αλλά και το βαθύ εσωτερικό του δέσιμο με τη φύση («το σφιχτοδέσιμο της ψυχής του με το χώμα και τα δέντρα»). Έτσι, η αφήγηση δημιουργεί την αίσθηση μιας πιο αντικειμενικής και γενικής παρουσίασης της ζωής του ήρωα, σαν να αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός ανθρώπου που ταυτίζει την ύπαρξή του με τη γη.

Ανδρέας Καρκαβίτσας, «Η θάλασσα»

Στο απόσπασμα η αφήγηση γίνεται σε πρώτο πρόσωπο: Ο αφηγητής μιλά άμεσα για τον εαυτό του και τις παιδικές του εμπειρίες («Από μικρός την αγαπούσα τη θάλασσα», «τα πρώτα βήματα μου... στο νερό τα έκαμα»).

Η πρωτοπρόσωπη αφήγηση δίνει έντονο βιωματικό χαρακτήρα στο κείμενο, γιατί ο αναγνώστης παρακολουθεί από μέσα την προσωπική αγάπη και τον πόθο του αφηγητή για τη θάλασσα. Οι αναμνήσεις από τα παιχνίδια του, η φαντασία του που μετατρέπει τα αντικείμενα σε καράβια και η απόφασή του να εγκαταλείψει τα βιβλία για να ακολουθήσει τον θαλασσινό δρόμο, αποδίδονται με αμεσότητα και εξομολογητικό τόνο. Έτσι, η αφήγηση ενισχύει την αίσθηση της προσωπικής μαρτυρίας και της βαθιάς συναισθηματικής σύνδεσης με το φυσικό στοιχείο.

B3.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

I.M. Παναγιωτόπουλος, *Αστροφεγγιά* (απόσπασμα)

Ο Άγγελος ήταν άντρας πια, θα βοηθούσε το σπίτι. Λοιπόν, όλα ήταν σοβαρά εκεί μέσα.

Άρχισε η περιπέτεια. Να πάμε σε τούτον, να πάμε σ' εκείνον. Αυτός έχει δύναμη σήμερα, κάτι θα μπορέσει να κάμει. Ο άλλος μας αγαπούσε τόσο πολύ, σαν ήμαστε μικρά — τον «καλό καιρό». Ο καλός καιρός ήταν, βέβαια, πολύ μακριά. Στο αναμεταξύ ένα σωρό πρόσωπα ξέκοψαν. Μα όσο και νάναι, οι αρχαίες αγάπες δε λησμονιούνται.

— Αύριο πρωί πρωί, πήγαινε στο σπίτι του δείνα, επίμενε ο πατέρας, και πες του πως είσαι ο γιος του τάδε. Τόνισέ του πως έβγαλες το γυμνάσιο, τ' ακούς; αυτό να μην το ξεχάσεις, και παρακάλεσέ τον να σε διορίσει κάπου. Αυτός έχει δουλειές και δουλειές στα χέρια του. Ένα κουδούνι θα χτυπήσει κι όλα θα τελειώσουν σε μια στιγμή.

Οι καλοκαιριάτικες μέρες ήταν ατέλειωτες. Ατέλειωτοι κ' οι δρόμοι. Πέρασε πόρτες, που μήτε τις φαντάστηκε ποτέ, στάθηκε τρέμοντας μπροστά σε πολυάσχολους και σοβαρότατους κύριους, γεμάτους φαλάκρες, μουστάκια, προγούλια, προκοίλια και ζευζεκιές, χόρτασε καλωσορίσματα, ξαφνιάσματα, παρηγορίες, υποσχέσεις. Το βράδι, στο σπίτι, μαζευόντουσαν όλοι τριγύρω του και τον άκουγαν:

— Αύριο στις δυο θα ξαναπεράσω. Μου είπε πως κάτι έχει υπ' όψη του.

— Σου τόπε έτσι: «κάτι έχει υπ' όψη του;» σημείωνε ο πατέρας. Τον ξέρω καλά. Τα μετράει αυτός τα λόγια του. Ενενήντα τοις εκατό μπορεί νάμαστε βέβαιοι πως κάτι θα γίνει.

Το άλλο βράδι:

— Πήγα και μου είπανε πως έλειπε.

— Να ξαναπάς. Το μυαλό του είναι γεμάτο φροντίδες, μπορεί να σε ξέχασε.

Ο Άγγελος φρένιαζε:

— Τους σιχαίνομαι αυτούς που μπορούν τόσο εύκολα να με ξεχνούν. Τους σιχαίνομαι!

Κεφάλαιο VI, (σσ. 80-81)

Ερώτηση B3

Να αναφέρετε **δύο (2)** δυσκολίες που καλείται να αντιμετωπίσει ο Άγγελος κατά την προσπάθεια εύρεσης εργασίας και **δύο (2)** συναισθήματα που βιώνει εξαιτίας των δυσκολιών αυτών. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές από το απόσπασμα.

(μονάδες 8)

Ενδεικτική απάντηση:

Δυσκολίες	Τεκμηρίωση
Αναγκάζεται να απευθυνθεί σε ανθρώπους που έχουν «δύναμη».	«Αυτός έχει δύναμη σήμερα, κάτι θα μπορέσει να κάμει.»
Αναγκάζεται να απευθυνθεί σε ανθρώπους που θεωρεί πως στο παρελθόν αγαπούσαν την οικογένειά του.	«Ο άλλος μας αγαπούσε τόσο πολύ, σαν ήμασταν μικρά — τον «καλό καιρό». Ο καλός καιρός ήταν, βέβαια, πολύ μακριά.»
Αναγκάζεται να αναζητεί εργασία για μεγάλο χρονικό διάστημα και καταβάλλοντας τεράστια προσπάθεια.	«Οι καλοκαιριάτικες μέρες ήταν ατέλειωτες. Ατέλειωτοι κ' οι δρόμοι.»
Αντιμετωπίζει την αδιαφορία / αναξιοπιστία των ατόμων στους οποίους απευθύνεται.	«— Αύριο στις δυο θα ξαναπεράσω. Μου είπε πως κάτι έχει υπ' όψη του. [...] — Πήγα και μου είπαν πως έλειπε.»
Αντιμετωπίζει υποσχέσεις χωρίς αντίκρισμα.	«χόρτασε καλωσορίσματα, ξαφνιάσματα, παρηγορίες, υποσχέσεις.»
Αναγκάζεται / Πιέζεται από τον πατέρα του να αναζητά διαρκώς δουλειά.	«Αύριο πρωί πρωί, πήγαινε στο σπίτι του δείνα, επίμενε ο πατέρας,... όλα θα τελειώσουν σε μια στιγμή.» «— Να ξαναπάς. Το μυαλό του είναι γεμάτο φροντίδες, μπορεί να σε ξέχασε.»

Συναισθήματα Άγγελου	Τεκμηρίωση
αδυναμία	«Να πάμε σε τούτον, να πάμε σ' εκείνον. Αυτός έχει δύναμη σήμερα, κάτι θα μπορέσει να κάμει.»
αίσθηση φθοράς / κόπωση	«Οι καλοκαιριάτικες μέρες ήταν ατέλειωτες. Ατέλειωτοι κι οι δρόμοι.»
Απογοήτευση	«Οι καλοκαιριάτικες μέρες ήταν ατέλειωτες. Ατέλειωτοι κ' οι δρόμοι.» «ξαφνιάσματα, παρηγορίες, υποσχέσεις»
ανασφάλεια / άγχος / φόβο	«...στάθηκε τρέμοντας μπροστά σε πολυάσχολους και σοβαρότατους κύριους.»
στενοχώρια	«Το βράδι, στο σπίτι, μαζεύονταν όλοι τριγύρω του και τον άκουγαν»
ελπίδα (παροδική)	«— Αύριο στις δυο θα ξαναπεράσω. Μου είπε πως κάτι έχει υπ' όψη του.
Ταπείνωση	«— Πήγα και μου είπαν πως έλειπε. — Να ξαναπάς.»
αγανάκτηση / οργή / αηδία / πόνος	«— Τους σιχαίνομαι αυτούς που μπορούν τόσο εύκολα να με ξεχνούν. Τους σιχαίνομαι!»

ΤΕΛΟΣ ΛΥΣΕΩΝ